

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор
Національної академії
внутрішніх справ
генерал поліції другого рангу

_____ **В.В. Черней**

_____ 2017 р.

ПОГОДЖЕНО

Директор Департаменту
персоналу, організації освітньої та
наукової діяльності МВС України
полковник поліції

_____ **Г.О. Доскевич**

_____ 2017 р.

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
для кандидатів на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю (033) «Філософія»**

Програма обговорена і схвалена
на засіданні Приймальної комісії
Національної академії внутрішніх справ
протокол № 3 від 30 травня 2017 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступне випробування до аспірантури зі спеціальності має на меті визначення рівня підготовки вступників у галузі філософії. Для успішного складання іспиту вступнику потрібно продемонструвати відповідний вимогам програми іспиту зі спеціальності (далі - Програми) рівень знань та інтелектуальних здібностей.

У Програмі визначено мету й завдання вступного випробування зі спеціальності для претендентів на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 033 “Філософія” в докторантурі та аспірантурі Національної академії внутрішніх справ. Програма окреслює обсяг компетентностей з філософії відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів і магістрів за спеціальністю 033 “Філософія”.

Програму розроблено на основі освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти ступеня “бакалавр”, “магістр” за спеціальністю 033 “Філософія галузі знань 03 “Гуманітарні науки”. Зміст завдань вступного випробування не виходить за межі цих програм.

Мета програми: висвітлити вступникам чіткі вимоги до змісту компетентностей у галузі філософії, відповідність яким надає можливість здобувати науковий ступінь доктора філософії за спеціальністю 033 – “Філософія” в докторантурі та аспірантурі Національної академії внутрішніх справ.

Завдання програми:

1) визначити єдині вимоги до вступного випробування зі спеціальності для претендентів на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 “Філософія” в докторантурі та аспірантурі Національної академії внутрішніх справ;

2) зосередити увагу вступників на повторенні системи основних категорій і понять філософії, філософських ідей та концепцій, зазначених у змісті Програми та переліку питань до іспиту;

3) спонукати вступників до систематизації філософських знань, актуалізації інтелектуальних умінь та навичок їх висвітлення.

Форма вступних випробувань – усне випробування, що включає три завдання теоретично-світоглядного характеру, спрямовані на перевірку рівня володіння філософськими знаннями та інтелектуальними вміннями і навичками їх висвітлення та застосування до вирішення світоглядних проблем сучасності.

У Програмі подається перелік питань для підготовки до вступного випробування зі спеціальності та список рекомендованої літератури.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

ТЕМА № 1. Предмет, методи, специфіка філософії як форми освоєння світу.

Передумови виникнення філософії. Основні концепції походження філософії. Проблема виживання і досягнення повноцінного, гармонійного людського життя як системоутворюючий чинник філософії. Сутність філософських проблем, їх зв'язок з фундаментальними питаннями людського буття. Сенс життя, свобода, доля, напередвизначеність. Смислжиттєві чинники філософствування. Концепції походження філософії. Філософія як мудрість, спосіб життя і тип філософування.

Філософія та світогляд. Необхідність світогляду. Основне питання світогляду – питання про відношення людини і світу. Світогляд як форма духовно-практичного освоєння світу. Структура світогляду. Світогляд і світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння. Світогляд як форма самоусвідомлення людини. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, науковий, філософський світогляд. Суспільно-історична природа релігії, її соціальні та гносеологічні функції. Зародження філософської думки. Загальне і особливе в історичних типах світогляду.

Специфіка філософського усвідомлення світу. Філософія як теоретичний світогляд, котрий обґрунтовує свої положення. Філософія як форма суспільної свідомості. Філософія як наука про буття, природу, суспільство, мислення, пізнання, людину (відносини “людина – світ”). Об'єкт філософії. Предмет філософії та його історична генеза. Основне питання філософії як філософська проблема. Зміст і структура основного питання філософії. Найбільш фундаментальні сутності світу – ідеальне та матеріальне. Питання про відношення ідеального та матеріального (свідомості, духу та матерії, буття) – теоретичне підґрунтя питання про відношення людини і світу. Особистісне і соціальне значення основного питання філософії. Альтернативні способи осмислення проблем буття. Філософія як дослідження світоглядно-методологічних проблем засобами раціонального мислення. Специфіка філософського підходу до розв'язання світоглядних питань – встановлення їх теоретичних підвалин. Філософія як соціокультурна явище, її загальні особливості у порівнянні з міфом, релігією, мистецтвом і наукою. Основні теми філософських роздумів: людина й світ, сутність і зміст людського існування. Соціальна та людинотворча спрямованість філософського знання. Головні напрями у філософській думці. Основне питання сучасної філософії та його рішення. Наукові і соціальні передумови зародження та розвитку різноманітних світоглядних систем і напрямків у філософії.

Філософія та право. Взаємодія методологічних і категоріальних систем філософії і юриспруденції. Взаємозв'язок філософії та ідеології, філософії та політики, філософії і науки. Філософське обґрунтування справедливості, свободи, рівності, гуманізму та загальнолюдських цінностей. Сутність загальнолюдських цінностей у філософії. Людина як найвища цінність.

Соціальна і особистісна значущість філософії. Місце та роль філософії в сучасному соціокультурному просторі. Філософія, наука, мистецтво, культура. Масова культура і філософія. Світоглядна, методологічна, пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна, прогностична, критична, соціально-практична функції філософії. Філософія, її смисло-життєві виміри та призначення. Гуманістична орієнтація філософії. Роль філософського знання у методологічній та світоглядній підготовці фахівців-професіоналів.

ТЕМА № 2. Історія філософії як основа філософсько-методологічної культури.

Передумови виникнення філософії у Стародавньому світі (Єгипет, Індія, Китай). Проблема першооснови світу, сприйняття світу та людини, «тілесність» людини. Східна і західна філософська парадигма.

Особливості філософії Греції. Філософські школи Давньої греції досократівського періоду. Антична філософія (Фалес, Піфагор, Геракліт, Демокріт, Сократ, Платон, Арістотель, Епікур). Софісти і софізми. Особливості становлення античної діалектики, антропоцентричний період античної філософії. Зародження теорії юридичного позитивізму та концепції природного права, проблема обґрунтування моралі. Сократівська філософія, принципи етики, розуміння знання, місце дискусії у набутті знань, метод аргументації, розуміння щастя та блага.

Платон – засновник об'єктивного ідеалізму в історії європейської філософії. Вплив на філософію Платона сократівської, атомістичної та елейської традиції. Вплив ідей Арістотеля на розвиток античної філософії. Арістотель систематизатор всієї попередньої філософської думки.

Генеza філософських ідей епохи еллінізму та Римської імперії у зв'язку із занепадом полісу, виникненням нових форм політичних відносин, пануванням політичного безправ'я, осмислення проблем окремого індивіда. Школи епікуреїзму (проблеми гедонізму, насолоди та моральності, атомізм), стоїцизму (стоїцистська програма відношення до життя, відокремлення етики від політики, концепція природного права, співвідношення людських законів та законів природи), неоплатонізму (динамічне поняття буття, переосмислення платонівської теорії еманациї).

Основні риси середньовічної філософії, її соціальні і релігійні основи (К. Тертуліан, А. Августин, Ф. Аквінський, П. Абеляр, Р. Бекон, Д. Скотт). Спростування та доповнення космоцентризму теоцентризмом. Проблема духовності як основна проблема середньовічної філософії, теоцентризм, богоподібність, духовність, гріховність. Основні етапи розвитку середньовічної філософії, її представники та їх вчення. Боротьба між реалізмом та номіналізмом. Філософія Фоми Аквінського.

Філософія Відродження (М. Кузанський, Дж. Бруно, Г. Галілей, М. Монтень, Н. Макіавеллі). Основні риси світогляду людини епохи Відродження. Пантеїзм, антропоцентризм, гуманізм філософії епохи

Відродження, переосмислення розуміння діалектики античності. Відтворення характерних рис епохи у філософській і філософсько-правовій думці.

Загальна характеристика філософії Нового часу. Проблема методу пізнання у філософії Нового часу (Ф. Бекон, Р. Декарт) і наукова революція XVII ст. (І. Ньютон). Емпіризм і раціоналізм (Ф. Бекон, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Юм, Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц). Становлення механістично-матеріалістичної картини світу. Розуміння субстанції (Б. Спіноза). Ідеал людини і держави у філософії Просвітництва (Ш. Монтеск'є, Ф. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо). Деїзм. Французький матеріалізм, місце і роль людини в суспільстві (Ж. Ламетрі, К.-А. Гельвецій, П. Гольбах, Д. Дідро).

Німецька класична філософія. Історичні умови формування класичної німецької філософії, її характерні риси та основна проблематика. Провідні представники німецької класичної філософії та характеристика їх вчень. Філософська система І. Канта: агностицизм, апіоризм. Теорія громадянського суспільства. Філософські позиції І. Фіхте. Філософська концепція Ф. Шеллінга. Філософія Г. Гегеля: створення діалектики як теоретичної системи, її історичне значення та обмеженість, суперечність між методом і системою у філософії Гегеля. Принцип тотожності буття і мислення, теологічна схема розвитку у філософії самовідчуження людської сутності. Вплив німецької класичної філософії на формування провідних філософських напрямів сучасності.

Історичні передумови та теоретичні витоки виникнення марксистської філософії. Основні етапи розвитку філософських поглядів К. Маркса та Ф. Енгельса. Загальна характеристика філософії марксизму, ленінізму, сталінізму неомарксизму. Матеріалістична діалектика та матеріалістичне розуміння історії у філософії марксизму. Концепція практики та проблема відчуження людини у філософії К. Маркса та Ф. Енгельса. Формування філософських поглядів В.І. Леніна. Вплив ідей В.І. Леніна на розвиток філософської думки після революції 1917 р.

Основні тенденції, напрями й риси сучасної світової філософії. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії кінця XIX - початку XX ст.

Формування нової філософської парадигми. Характерні риси епохи, їх відображення у філософській думці. Ідеологізація і політизація філософії. Захист і оновлення класичних філософських традицій: неотомізм (Ю. Бохенський, Ж. Марітен, Е. Жільсон, Т. де Шарден та ін.), неокантіанство (О. Лібман, Е. Кассіерер, Г. Ріккерт та ін.), неогегельянство (Дж. Ройс, Б. Кроче, А. Ліберт та ін.).

Проблема раціонального та ірраціонального у філософії XX століття. Особливості розмежування раціоналізму та ірраціоналізму. Спроба дослідження проблеми нераціонального (воля, інтуїція, підсвідоме) з позицій ірраціоналізму. Містичні підходи у філософському аналізі. Філософські проблеми психоаналізу (З. Фрейд). Психоаналіз і неофрейдизм (К. Юнг, А. Адлер, Е. Фромм та ін.). Душа і психіка. Феномен "Я", його пояснення. Душа, дух, духовний світ. Страждання, страх, воля.

Екзистенційна філософія та її основні різновиди. Екзистенціалізм (С. К'єркегор, М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж.-П. Сартр, А. Камю та ін.), персоналізм (П.П. Боун, З.Ш. Брайтмен, Е.Муньє та ін.), філософська антропологія; «філософія життя» (В. Дільтей, А. Шопенгауер, Ф. Ніцше), філософія німецького романтизму (Е. Ротхакер, О. Больнов). Культурно-історичні передумови становлення екзистенціалізму. Проблема буття людини і буття світу: людина в умовах відчуження, соціальних криз і граничних ситуацій – сутнісна особливість проблематики екзистенціальної філософії. Сутність людини як заданість існування в суспільстві і культурі. Душа і екзистенція. Первинність існування щодо сутності. Часовість, кінечність екзистенції. Екзистенція як існування на межі сущого і буття. Буття “в собі і для себе”, “тут-буття”. Трансцендування і трансценденція. Творчість і самотворення. Свобода і відповідальність. Існування і комунікація. Існування аутентичне і неаутентичне. Істинний вимір існування. Проблема “пограничних ситуацій” в есенціалізмі і екзистенціалізмі. Душа, екзистенція як постійна самонеузгодженість і жива суперечність.

Вирішення проблеми життя і смерті, сутності та існування людини з позицій екзистенціалізму. Проблема сенсу людського буття. Смысл і абсурд. Цінності. Цінність і оцінка. Проблема онтологічного статусу цінностей та їх роль в існуванні людини.

Проблема знання, мови та розуміння в сучасній філософії. Основна проблематика феноменології, неопозитивізму, постпозитивізму, структуралізму, герменевтики. Осмислення раціональності у феноменології Е. Гуссерля. Іntenціональність та метод редукції у філософії.

Неопозитивізм (Л. Вітгенштейн, Г. Райхенбах, Р. Карнап, Б. Рассел). Структуралізм (К. Леві-Стросс, М. Фуко, Ж. Лакан та ін.), герменевтика (Х.-Г. Гадамер, П. Рікьор, К. Апель). Вплив постпозитивізму на розвиток сучасної науки. Філософія глобальних проблем (А. Печчеї, А. Кінг, Л. Браун, Д. Форрестер та ін.). Філософія техніки (Х. Шельскі, Ф. Рапп, Г. Рополь та ін.).

Філософія права в XX-XXI ст.: основні концепції. Становлення неklasичної юриспруденції (Дж. Остін, К. Бергбом, А. Есмен, Г. Харт, О. Вайнбергер, П. Колер, А. Райнах, Ф. Кауфман, Г. Коніг, К. Коссіо, М. Алексєєв, Г.Ф. Шершеневич, М. Коркунов та ін.). Принципи неklasичного раціоналізму в неklasичній юридичній науці. Принцип децентрації та поліпарадигмальність неklasичної юриспруденції. Юридичний позитивізм, юридичний прагматизм, юридична феноменологія, юридичне неокантіанство, аналітична юриспруденція, юридична герменевтика, юридична соціологія, юридичний постмодернізм як парадигми неklasичної юридичної науки. Право як багатоаспектний, поліваріантний феномен.

Генеza релігійної філософії XXI століття, її основні напрями, принципи, риси. Особливості сучасного неотомізму. Суперечності сучасної релігійної філософії. Повернення від теоцентризму до антропоцентризму. Персоналізм (П.П. Боун, З.Ш. Брайтмен, Е.Муньє та ін.).

Українська філософія як складова світової філософської думки. Українська філософська думка як явище світової культури. Культурно-історичні передумови становлення світогляду давніх слов'ян: давньослов'янська міфологія, запровадження християнства. Своєрідність філософії в системі культури Київської Русі (Іларіон Київський, Данило Заточник, Кирило Новгородець, Кирило Філософ, Клим Смолятич). Філософія доби формування українського етносу: а) філософська думка періоду татаро-монгольської навали; б) ідеї аеропагітики, неоплатонізму, ісихазму; в) філософські ідеї в політико-правовій та етнорелігійній думці (Станіслав Оріховський-Роксолан, Христофор Філалет, Іван Вишенський, Віталій з Дубна, Ісайя Копинський, Пилип Орлик, Касіян Сакович та ін.).

Розвиток філософії в Києво-Могилянській академії (І. Гізель, Ф. Прокопович, Г. Щербацький та ін.). Г. Сковорода – засновник української класичної філософії. Філософія українського Просвітництва (Т. Осиповський, І. Тимковський, В. Каразін, М. Максимович, І. Ризький та ін.).

Романтизм в Україні, його зв'язок із класикою. Проникнення ідей німецької класичної філософії в Україну в першій половині XIX ст.: П. Лодій, Й. Шад, Д. Велланський (Кавунник), А. Дудрович та інші. Український романтизм (М. Гоголь, М. Костомаров, П. Куліш та ін.). Філософські погляди Т. Шевченка. Два напрями професійної (класичної) філософії в Україні XIX–XX ст. – духовно-академічний і університетський. М. Карпов, Й. Міхневич, П. Авсенєв, О. Новицький, С. Гогоцький, П. Юркевич, П. Ліницький, О. Гіляров, Г. Челпанов, О. Козлов, М. Трубецької, В. Зеньковський, Г. Шпет. Філософські ідеї вчених-природознавців кінця XIX – початку XX ст. (М. Авенаріус, М. Шіпер та ін.). Філософські погляди О. Потебні, С. Подолинського, М. Драгоманова, В. Антоновича.

Екзистенційно-романтична філософська хвиля початку XX ст. Особливості філософського світогляду видатних українських письменників кінця XIX – початку XX століття (П. Грабовський, М. Коцюбинський, Леся Українка, І. Франко та інші.). Вчення про ноосферу В. Вернадського.

Культурно-філософський підйом 20-х років XX ст. («розстріляне відродження»). Творчість М. Хвильового, М. Зерова, О. Досвітнього, Є. Плужника, Г. Косинки, Д. Фалоківського та ін.). Філософія національної самобутності (В. Винниченко, М. Грушевський, Д. Донцов, В. Зеньківський, В. Липинський та ін.). Філософський доробок Д. Чижевського.

Філософія українських «шістдесятників» («друге відродження»). Розробка філософських проблем в умовах розбудови української державності. Місце і роль філософії у відродженні духовної культури українського народу.

ТЕМА № 3. Онтологія.

Особливості і завдання філософської онтології. Буття світу та людини як проблема онтології. Специфіка правової онтології в порівнянні з філософською онтологією. Зміст онтології, її місце в системі філософії.

Виникнення і внутрішня логіка проблеми буття. Духовно-практичний та світоглядний характер проблеми буття. Специфіка філософського розуміння буття, зміст категорії буття та матерії в різних історико-філософських системах. Взаємозв'язок буття і небуття (ніщо). Буття як реальність та абстракція. Буття світу як основа й передумова його єдності. Світ як сукупна реальність, єдність природи і людини, матеріального світу і людського духу.

Основні форми буття. Діалектика буття речей, процесів і станів природи. Поняття природи. Жива і нежива природа, їх якісна відмінність та взаємозв'язок. Основні рівні організації неживої, живої та соціально організованої матерії. Зв'язок різних рівнів організації матерії, їх якісна специфіка. Філософія про різноманіття та єдність світу. Природа і суспільство. Специфіка буття людини в природі та суспільстві. Буття культури («другої природи»). Буття духовного (ідеального) і його форми (індивідуалізоване і позаіндивідуалізоване духовне). Буття свідомого і несвідомого. Буття соціального як єдності індивідуального і суспільного буття.

Проблема субстанції. Буття та субсистенція, субстрат. Дуалізм і монізм. Історико-філософська генеза уявлень про матерію. Філософське визначення матерії. Матерія і речовина. Сутність природничо-наукових уявлень про матерію. Методологічне значення поняття матерія для пізнання природи, суспільства, практичної діяльності. Вчення про невичерпність матеріального світу. Основні рівні організації матерії. Природничонаукове уявлення про будову, властивості буття матерії та їх взаємозв'язки.

Рух як спосіб існування матерії. Основні властивості руху та їх співвідношення. Об'єктивність, абсолютність і відносність руху. Рух і розвиток. Основні форми руху, їх специфіка і взаємозв'язок. Сучасна наука про проблему класифікації форм руху. Поняття простору та часу, їх основні властивості. Просторово-часові характеристики матеріального і ідеального світу. Субстанційна і реляційна концепції простору та часу, їх світоглядна і методологічна основи. Роль теорії відносності (А. Ейнштейн) у сучасному розумінні простору та часу. Культурно-історичний та соціально-практичний зміст простору та часу як атрибутів соціальної форми руху. Методологічне значення понять буття, матерії, руху, простору й часу для пізнання суспільства та діяльності юриста, працівників правоохоронних органів.

Основні концепції походження свідомості. Свідомість як субстанція. Свідомість як функція мозку і відображення дійсності. Феноменологічна концепція свідомості. Сутність діалектико-матеріалістичної концепції свідомості: трудова діяльність, суспільні відносини. Сутність “психоаналітичної” концепції З. Фрейда: несвідоме (“воно”), надсвідоме (“над-Я”) та свідоме (“я”). Т. де Шарден про походження свідомості.

Духовний вимір людського буття. Поняття нової філософської онтології. Онтологічні виміри духу. Знаково-символічна форма буття духу. Поняття “душі” та її роль в осмисленні внутрішнього світу людини. Сутність духовного. Сучасна наука про походження свідомості. Біологічні передумови виникнення свідомості. Відображення як загальна властивість матерії. Еволюція форм

відображення, форми та етапи розвитку відображення в неживій та живій природі. Відображення та інформація. Психіка як форма відображення людиною навколишнього світу. Природа психічного образу.

Свідомість як продукт суспільного розвитку. Праця, мова, спілкування як необхідні умови виникнення та розвитку свідомості. Свідомість – вища форма творчого відображення світу у різних формах психічної й предметної діяльності. Сутність свідомості та проблема ідеального. Ідеальне як специфічне відображення світу, продукт свідомої діяльності людини. Втілення ідеальних образів і цілей у діяльності людини. Об'єктивація свідомості. Структура свідомості. Свідомість як сукупність знань, пізнавальних образів, емоцій, волі, психіки. Свідомість і самосвідомість. Структура самосвідомості, її роль у розвитку людини. Місце інтуїції у структурі свідомості. Пізнавальна, емоційна, мотиваційно-вольова сфери свідомості. Рівні психічного життя людини: несвідоме, підсвідоме, свідоме.

Свідомість і мислення. Мислення і мова. Вчення про рефлекс та аналізатори, “першу” і “другу” сигнальні системи. Мозок людини, його значення в розумових процесах. Мислення як опосередковане відображення дійсності. Мова як спосіб існування думки. Природні та штучні мови. Формування штучних мов. Функції мови. Єдність і розбіжність мислення та мови. Комп'ютерний світ як нова реальність. Сутність і перспективи штучного інтелекту. Основні функції свідомості. Роль свідомості в пізнанні й професійній діяльності юриста.

Суспільна свідомість як відображення суспільного буття. Відносна самостійність суспільної свідомості. Онтологія і структура суспільної свідомості. Види, типи, рівні, форми суспільної свідомості. Суспільна та індивідуальна свідомість. Буденно-практична й науково-теоретична свідомість. Форми свідомості: філософська, політична й економічна, право та правосвідомість, моральна, естетична, релігійна, наукова свідомість.

ТЕМА № 4. Епістемологія.

Епістемологія: предмет, структура і завдання. Співвідношення теорії пізнання, гносеології і епістемології. Основні епістемологічні проблеми: сутність знання; які механізми його об'єктивації і реалізації в науково-теоретичній і практичній діяльності та ін. Онтологія і епістемологія. Еволюція епістемології: від питань про пізнаваність метафізичних реалій до проблем наукового пізнання. Предмет гносеології і епістемології та їх методи.

Поняття пізнання. Рушійні сили пізнання. Проблема визначення меж процесу пізнання. Структура пізнавального процесу. Пізнання як відображення, відношення, комунікація і діяльність. Структурні складові пізнавальної діяльності (об'єкт, суб'єкт, мета, засоби, результати). Суб'єкт і об'єкт пізнання, їх неподільність. Засоби пізнання. Види пізнавальної діяльності: чуттєве і раціональне, емпіричне і теоретичне. Стихійне пізнання і його особливості. Здоровий глузд як основа теорії пізнання. Складники здорового глузду. Види знання. Повсякденне знання і його особливості. Повсякденне знання і

повсякденна мова. Повсякденне знання у відношенні до наукового і філософського знання. Зростання і поглиблення знань як результат пізнавальної діяльності. Перехід від незнання до знання і від нього - до практики як основний зміст пізнавальної діяльності людини.

Проблема пізнання в історії філософії. Класична і неklasична теорії пізнання. Скептицизм і агностицизм. Проблема предмету пізнання: реалізм і пізнавальний ідеалізм. Наївний реалізм. Критичний реалізм. Суб'єктивний ідеалізм. Загроза соліпсизму. Феноменалізм. Об'єктивний ідеалізм. Марбурська школа.

Проблема походження або джерела пізнання: раціоналізм і сенсуалізм. Метафізичний раціоналізм. Математичний раціоналізм. Сенсуалізм. Спроби подолання крайнощів раціоналізму і сенсуалізму. Роль інтуїції в пізнанні. Інтелект і інтуїція.

Проблема істини у філософії і юриспруденції. Поняття істини і оман, фальші. Класична і неklasичні теорії істини. Критерії та провідні теорії істини: прагматична, когерентна, кореспондентна. Істина як процес, результат та передумова розвитку пізнавального процесу. Аналіз постмодерного заперечення істини. Об'єктивність істини та її критерії. Конкретність істини. Діалектика абсолютної і відносної істини. Критерій істини в філософії і кримінальному праві. Істина і метод. Істина і буття.

Співвідношення між філософськими концепціями істини і розумінням наукової істини в методології наук на різних етапах розвитку філософії науки. Сучасна ситуація в філософському розумінні істини в різних філософських школах і місце серед цих шкіл філософії науки (герменевтика (Г.Гадамер), трансцендентальна прагматика (О.Апель, В.Хьослі), постпозитивізм (Т.Кун), методологічний анархізм (П.Фейєрабенд)).

Догматизм і релятивізм як неадекватне пізнання. Проблема помилковості у пізнанні. Принципи перевірки знання: верифікація, фальсифікація, фалібілізм, критичний раціоналізм. Іронія: позиція щодо істини у Р.Рорті.

Пізнання в контексті соціально-практичної життєдіяльності. Проблема практики в історії філософії. Структура практики, її різновиди. Праця, спілкування, практична діяльність. Можливості і межі практики як критерія істини. Значення практики для пізнання. Творчість як конструктивний принцип пізнання. Сенсуалізм, раціоналізм і прагматизм як альтернативи науково-філософському розумінню сутності пізнавального процесу. Практика як відтворення і практика як творчість. Індивідуальні та суспільні сторони практики. Практика і культура. Людинотворча функція практики.

ТЕМА № 5. Філософська методологія.

Історія становлення філософської методології та сучасний стан досліджень в галузі філософії в Україні та світі. Проблема методу в філософії. Методи, їх різновиди та класифікація. Методологія як теорія методу. Багаторівневість методологічного знання. Наука і філософія, логіка. Поняття "картини світу". Форми наукового пізнання. Факт. Теоретична і політична

заангажованість наукових фактів. Проблема. Ідея як форма синтезу знання. Гіпотеза. Концепція. Теорія і її атрибути. Види і структура наукових теорій. Місце філософських методів серед спеціальних (міжгалузевих, галузевих наукових методів) і загальнонаукових методів. Етапи розвитку філософської методології. Філософія науки. Київська школа філософії науки: П. Копнін, М. Попович, С. Кримський. Роль парадигм в науці. Ньютоно-картезіанська парадигма. Парадигма некласичної науки. Формування постнекласичної парадигми. Філософська методологія як система принципів і способів організації теоретичної та практичної діяльності. Сутність філософської методології як науки, системи світоглядних настанов і методологічного підґрунтя юридичних наук, практичної діяльності працівників поліції.

Евристичні можливості і межі філософських методів. Діалектика як теорія розвитку. Розвиток як загальна, універсальна властивість буття. Зміст та відношення понять: розвиток, рух, зміни, саморозвиток. Метафізика і діалектика як світогляд, метод і життєва позиція. Основні форми діалектики. Діалектика та метафізика. Діалектика й догматичне мислення. Основні принципи діалектики. Принцип розвитку та проблема створення цілісної концепції розвитку. Принцип сходження від абстрактного до конкретного й навпаки. Принцип детермінізму, цілісності, системності. Поняття діалектики та її альтернатив: еклектики, догматизму, софістики, релятивізму. Метафізика. Синергетика. Феноменологія. Натурфілософія і діалектика природи. Взаємодоповнюваність філософсько-методологічних доктрин. Проблема їх синтезу.

Діалектика як система принципів, законів і категорій. Поняття закону. Класифікація законів. Закон як вираження внутрішніх, суттєвих зв'язків матеріальних і духовних процесів. Основні закони діалектики, їх змістовний аналіз. Закон єдності та боротьби протилежностей. Закон взаємного переходу кількості та якості. Закон заперечення заперечення. Філософський дискурс щодо законів діалектики та її принципів. Специфіка прояву законів діалектики в професійній діяльності юриста. Вимоги діалектичної логіки, їх методологічне значення для наукового пізнання мислення, природи, суспільства. Основні функції діалектики.

Категорії діалектики та інших методів сучасної філософії як відображення розмаїтості буття. Одиичне і загальне. Явище та сутність. Діалектичні закономірності. Форма і зміст. Причина та наслідок. Елементи й структура. Структурні зв'язки. Поняття системи, принцип системності. Системний підхід в науці, практиці, діяльності органів поліції. Можливість та дійсність. Свобода та необхідність. Концепція детермінізму. Дійсне, можливе і належне. Онтологія людського буття та діалектика негативності і заперечення. Сучасні концепції діалектики. "Негативна" діалектика.

Стиль наукового мислення: передумови, сутність, функції. Категоріально-діяльнісна структура стилю наукового мислення. Становлення нелінійного мислення у нових дослідницьких програмах. Методологічні принципи сучасного стилю мислення.

Суспільний розвиток як результат предметно-практичної, цілеспрямованої діяльності людей. Значення законів, категорій та принципів діалектики у пізнанні й практичній діяльності правознавця.

ТЕМА № 6. Філософська антропологія як узагальнююче осмислення людського буття

Філософська антропологія як підґрунття наук про людину. Людина як предмет філософського аналізу. Особливості філософського осмислення проблем людини. Дослідницька програма філософської антропології на методологію гуманітарного знання. Філософська антропологія та конкретні науки. Людина в науковій картині світу. Становлення антропного принципу в науці. Проблема єдності релігійної, наукової та філософсько-світоглядної картин світу.

Сутність людини як філософська проблема. Багатомірність сутнісної природи людини: її біологічні, соціальні і духовні компоненти. Уявлення про сутність людини на різних етапах розвитку філософії. Проблема людини у філософії Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Християнська концепція людини у філософії Середньовіччя. Проблема людини у філософії Відродження та Нового часу. Німецька класична філософія про людину.

Антропологічні проблеми у вітчизняній філософській думці (Г.Сковорода, М.Гоголь, П.Юркевич). Критика П.Юркевичем антропологічного матеріалізму. Екзистенціалістська мужність бути: Леся Українка. Етичний персоналізм І.Франка. Вчення В.Вернадського про ноосферу. Екзистенція особи, час, свобода: В.Шинкарук.

Сучасна філософська антропологія людини (М.Шеллер, Г.Плеснер, А.Гелен та ін.). Еволюційна теорія Дарвіна і сучасна антропологія. Концепція неотомізму про сутність людини. Тейяр де Шарден. Хв.Вовк про антропологічні особливості українців. Соціологічні теорії: К.Маркс і М.Вебер. Психологічні теорії. Фрейдистська концепція. Теорія архетипів К.Юнга. Архетипи української культури: Дім – Поле – Храм (за С.Б.Кримським). Гуманістична психологія: В.Франкл.

Теоретична й емпірична антропологія. Біологічний (А. Гелен, А. Портман), культурний (Е. Ротхакер, М. Ландман), релігійний (Х.-Е. Хенгстенберг), педагогічний /М. Больнов/ напрями розробки проблем філософської антропології.

Концепція «сутнісних сил» людини та відчуження у К.Маркса. А.Шопенгауер та Ф.Ніцше про природу людини. Філософсько-антропологічні ідеї неокантіанства (В.Віндельбандт, Г.Ріккерт) в контексті методології гуманітарного пізнання. Проблема людини в структурі феноменології (Е.Гуссерль, А.Шютц). Психоаналітична версія філософсько-антропологічної проблематики у З.Фрейда. Фрейд-марксистська антропологія Франкфуртської школи (Е.Фромм, Г.Маркузе). Екзистенціалістська концепція розуміння людського буття (Ж.-П.Сартр, Г.Марсель, К.Ясперс). Тема гуманізму в

онтології М. Хайдеггера. П. Тейяр де Шарден про «феномен людини». Філософсько-антропологічні засади герменевтики П. Рікера, К. Апеля,

Поняття «ментальність» у сучасному соціально-гуманітаному пізнанні. Ментальність як національний характер (А. де Токвіль), форма і тип мислення («первісна ментальність» у Л.Леві-Брюля), соціальний характер (Е.Фромм), важливий й універсальний інструментарій наукового пізнання соціокультурних спільнот (Л.Февр). Ментальність як глибинний рівень свідомості.

Проблема сутності людини і її існування. Раціональний і нерациональні погляди на сутність людини в історії філософії. Класична, некласична (модерна) і постмодерна філософія про сутність і існування людини. Іманентність і трансцендентність людини. Буття в собі і буття у світі (Х. Ортега-і-Гассет).

Проблема походження людини. Антропосоціогенез та його системний характер. Людина як єдність біологічного й соціального. Вплив науково-технічного прогресу на умови існування людини.

Соціальне у бутті людини. Буття соціального, його якісна відмінність від буття природного. Роль мови у процесі антропосоціогенезу, у формуванні свідомості та освоєнні світу. Виникнення та розвиток моральності як фактора антропосоціогенезу.

Поняття особи й особистості. Персоналізація суспільного простору.

Процес соціалізації особистості та проблема формування ціннісних орієнтацій. Вищі духовні цінності: істина, краса, добро, чесність, справедливість, вірність, відповідальність, мудрість, правда, святість, свобода. Способи пізнання цінностей. Духовну досконалість як антропологічна проблема. Потреба в ідеалі. Ідеал і утопія.

Свобода й відповідальність. «Свобода-від» і «свобода-для» (Е.Фромм). Культура індивідуалізму і «культ особи» як суспільне явище, його суб'єктивні й об'єктивні основи. Проблема особистої унікальності. Творчість і креативність як способи самореалізації особистості.

Проблема відношення до життя та смерті в духовному досвіді людства. Самоцінність людського життя. Сенс життя. Соціальна та біологічна тривалість людського життя; смерть, безсмертя. Щастя й доля людини.

Самоцінність людського життя. Скінченність людського буття як онтологічна основа визначення його сенсу. Сенс життя. Індивідуальний і суспільний сенс життя. Проблема втрати сенсу життя. Пошук і творення сенсу життя.

ТЕМА № 7. Соціальна філософія: предмет, основні етапи формування, місце в духовній культурі людства.

Предмет соціальної філософії. Основні категорії соціальної філософії. Роль пізнання “соціального” в історії. Особливості соціального пізнання: співвідношення предмету і методів. Ідеали науковості у галузі суспільствознавства. Соціальна філософія в системі наук. Гуманістичний характер та методологічна спрямованість соціальної філософії. Об'єктивність,

історизм, системність, єдність теорії та практики – основні методологічні принципи соціально-філософського пізнання.

Особливості філософського пізнання суспільства. Проблема побудови теоретичних моделей суспільства. Основні концепції виникнення та розвитку суспільства: теологічна, патріархальна, натуралістична, технократична, соціопсихологічна. Теорія соціальної (М. Вебер, Т. Парсонс) та предметної (К. Маркс) дій тощо. Розвиток суспільства як природно-історичний процес зміни суспільно-економічних формацій (К. Маркс), соціальних систем (Т. Парсонс), стадій “економічного зростання” (У. Ростоу), еволюції типів культури (М. Вебер, П. Сорокін), локально-цивілізаційних циклів (А. Тойнбі). Суспільство як підсистема об’єктивної реальності. Соціальна форма руху матерії та її відмінності від процесів живої й неживої природи.

Феномен соціального. Соціум як історичний процес. Соціальне буття людини як реальний життєвий процес. Предметність, діяльність і спілкування – форми існування соціуму. Типи соціальної дії: афективна, традиційна, ціннісна, раціональна, цілераціональна (М. Вебер). Суспільство як самоорганізована система. Функціонування суспільства як природно-історичний процес. Географічне середовище та його роль у житті суспільства. “Географічний детермінізм”, “геополітика”. Біосфера. Вчення Т. де Шардена і В. Вернадського про ноосферу. Критерії прогресивного розвитку суспільства. Суспільство як система, що саморозвивається. Співвідношення стихійного і свідомого; необхідне й випадкове у діяльності людей і розвитку суспільства. Суб’єктивізм і волюнтаризм у суспільному розвитку суспільства. Історія суспільства як розвиток діяльності людей, що переслідують свої цілі.

Суспільство як соціальний спосіб людського буття, продукт взаємодії та результат творчості людини. Діяльність як специфічний спосіб існування соціального. Поняття матеріального й духовного життя суспільства, їх зміст і структура. Діалектика і пізнавальне значення суспільного буття та суспільної свідомості. Соціальні закони, їх роль у діяльності людей. Поняття устрою і сфер суспільного життя.

Спадкоємність ідей суспільного розвитку в контексті класових та загальнолюдських пріоритетів. Історична генеза теоретичних обґрунтувань сутності суспільного поступу:

діалектико-матеріалістична концепція соціальної філософії / К.Маркс, Ф.Енгельс, В.Ленін, Г.Плеханов, М.Бухарін, А. Грамші, А.Лабріола, К.Лібкнехт, Ф.Мерінг, Й.Сталін, Л.Троцький/;

соціологічна інтерпретація суспільства /О.Конт, Г. Спенсер, Е.Дюркгейм, Б.Малиновський, П.Сорокін, Т.Парсонс, Р.Мертон/;

феноменологічно- герменевтична лінія соціальної філософії /Е.Гусерль, Т.Адорно, Г.Маркузе, Ю.Хабермас, М.Хоркхаймер/;

анархізм /П.Прудон, М.Штірнер, П.Кропоткін, П.Лавров, П.Ткачов, М.Бакунін/;

«екзистенціальна філософія» суспільства /Ф. Достоевський, С.К’еркегор, К.Ясперс, М.Хайдеггер, Ж.Сартр, А.Камю/;

«філософія життя» і фрейдизм /Ф.Ніцше, З.Фрейд/.

Культурологічні концепції суспільства /Р. Арон, З.Бжезинський, Дж.Гельбрейт, Д.Белл, М.Маклюен, У.Ростоу, Д.Фрідмен, Ж.Фураст'є, О.Тоффлер/.

Проблема методології визначення об'єктивних підвалин виявлення конкретно-історичних типів суспільства. Поняття світового історичного процесу. Природа, структура та проблема періодизацій історичного процесу. Лінійні та циклічні моделі розвитку історії. Ідея поступу в історії. Еволюціонізм і неоеволюціонізм про універсальність суспільної еволюції. Постановка питання про «кінець історії» у новітній філософії. Матеріальні та духовні передумови становлення цивілізацій, зовнішні та внутрішні фактори їх розвитку. Історичні спільності людей.

Спрямованість історичного процесу. Вчення про суспільно-економічні формації. Методологія формаційного аналізу суспільства та її значення для пізнання сучасності. Дискусії з проблем формації у вітчизняній філософській літературі. Варіативність в історичному процесі, проблема можливості внутрішньо-формаційних перетворень. Поняття цивілізації та цивілізаційних основ розвитку суспільства. Формація й цивілізація. Цивілізаційний підхід до розуміння історії. Тенденції розвитку культурно-історичних типів (М. Данилевський). Проблеми внутрішньої цілісності соціокультурних проявів окремих цивілізацій (О. Шпенглер). Історія як «культурно-історична монадологія» (А. Тойнбі). Відмінність формаційного та цивілізаційного підходів до аналізу всесвітньої історії. Проблема побудови теоретичних моделей суспільства. Розвиток суспільства як природно-історичний процес зміни суспільно-економічних формацій /К.Маркс/, соціальних систем /Т.Парсонс/, стадій «економічного росту» /У.Ростоу/, еволюції типів культур /М.Вебер, П.Сорокін/, круговороту локальних цивілізацій /А.Тойнбі/.

Сучасна цивілізація, її особливості й суперечності. Західна стратегія розвитку цивілізації. Теорія локальних цивілізацій. Техніка й цивілізація. Сучасна цивілізація та її технологічні характеристики. Проблема кризи цивілізації та шляхів виходу з неї.

Ідея прогресу в історії соціальної філософії. Прогрес як еволюція розуму, культури, духовності людини /М.Кондорсе/. Неможливість прогресу /Платон/. Сутність діалектико - матеріалістичної концепції прогресу, її вихідні принципи. Матеріальні основи та духовне забезпечення прогресу. Рушійні сили, критерії та головні напрями прогресу. Ступені прогресу. Заперечення прогресу в історії. Прогрес як еволюція жорстокості /В.Енгельс/. Перспективи прогресу.

Концепція постіндустріального суспільства (Д. Белл, Г. Кан, З. Бжезинський, А. Тоффлер, Ж. Фураст'є, А. Турен). Соціальна теорія інформації. Поняття інформаційного суспільства. Технологічний, комунікативний та соцієнтальний підходи до розуміння інформаційного суспільства. Ознаки інформаційного суспільства. Актуальні проблеми сучасного інформаційного суспільства.

Глобалізація в контексті постіндустріальної реальності. Сучасне розуміння сутності глобалізму як головного явища епохи. Світовий порядок на початку ХХІ ст. Техногенні й інформаційні фактори радикального перетворення відносин у сучасному світі. Пошуки вирішення політичних, екологічних, демографічних, соціально-правових та інших глобальних проблем для виживання людства в умовах інтегрованого і цілісного світу.

Культура як філософська проблема. Предмет і теоретичні рамки філософії культури. Основні концептуальні підходи до визначення культури. Культура як «сукупність символів» /М.Вебер/, «форма розумової діяльності» /Е.Кассіпер/, «прояв релігійного духу» /Ж.Марітен/, «система комунікацій» /К.Леві-Строс/, «інтелектуальний аспект штучного середовища» /А.Моль/. Функції культури. Поняття культури як надбання людства, засіб самоствердження людини в світі шляхом творчої матеріальної та духовної діяльності. «Людський вимір» культури. Культура, «антикультура», «контркультура». Основні моделі культури: натуралістична, класична, некласична (модерністська), постмодерністська. Гуманістична спрямованість культури. «Ідеологізація» та «деідеологізація» культури.

Проблема періодизації та типологізації культури. Основні підходи до типології культури. Криза культури як об'єктивне явище суспільно-історичного розвитку. Аналіз причин руйнації культурно-духовних начал.

Духовне виробництво, суспільна свідомість, духовна культура. Духовне виробництво свідомості. Суспільний характер духовного виробництва.

Критерії «кризовості» соціокультурного простору. Внутрішні і зовнішні чинники кризи культури. Шляхи подолання культурної кризи і перспективи розвитку культури.

Основні підходи до розуміння цивілізації. Ідея демаркації культури і цивілізації (Ф. Тьонніс, Ф. Ніцше, О. Шпенглер, Г. Маркузе). Співвідношення культури і цивілізації. Типи цивілізацій: космогенна, техногенна (індустріальна), антропогенна (інформаційне суспільство).

ТЕМА № 8. Філософсько-правові аспекти аналізу держави і права, їх ролі в суспільному житті.

Історичний характер становлення і формування філософії права як міждисциплінарної галузі наукового знання. Філософський та юридичний аспекти права, їх спільність, відмінність і особливості. Предмет філософії права: онтологічний, антропологічний, епістемологічний, метафізичний аспекти. Основні питання філософії права. Основні проблеми, що складають зміст філософсько-правової рефлексії. Система зв'язків філософії права з іншими філософськими та юридичними дисциплінами. Співвідношення філософії права, загальної теорії права та соціології права. Світоглядна, ціннісна, методологічна, критична, прогностична та інші функції філософії права. Значення філософії права для правотворчої, правозастосовчої, правоохоронної та правоосвітньої діяльності.

Класичні, некласичні та постнекласичні методи правопізнання. Відмінність витоків права та підходів до його тлумачення в юридико-позитивістській та природно-правовій доктрині. Становлення та розвиток природно-правового мислення. Поняття природного права в історичному розвитку. Поняття та різновиди юснатуралізму. Класичні теорії та сучасні концепції природного права. Історичні умови, теоретичні джерела та етапи формування і розвитку філософії позитивізму. Гносеологічний зв'язок форми філософського позитивізму з історичним розвитком юридичного позитивізму. Становлення юридичного позитивізму, його соціально-економічні та ідеологічні джерела, діалог з теоретиками природного права та історичної школи права. Визначальні теоретичні принципи юридичного позитивізму. Право як утворення держави, сукупність державно-владних примусових норм. Типи юридичного позитивізму (легізм, нормативізм, етатизм). Зміст і специфіка соціологічного позитивізму. Необхідність та взаємодія юснатуралістичної, натурфілософської, герменевтичної та позитивістської методології в юриспруденції. Особливості світоглядно-методологічного аналізу основних типів право розуміння.

Філософські аспекти взаємодії права та влади. Філософські проблеми взаємодії права та державно-владних органів в період суспільно-політичної трансформації. Людина і політико-правові інститути. Влада як онтологічна основа суспільних відносин. Соціально-біологічні засади людини як волі до влади. Влада як гносеологічна категорія і методологія самовизначення особи і суспільства. Поняття влади. Влада – онтогносеологічна субстанція політичних відносин. Філософія політики як форма концептуалізації владної динаміки держави.

Філософсько-правові погляди на сутність держави, влади і політики. Проблема легітимації держави. Влада як загальна форма розвитку і функціонування суспільства. Б.Кістяківський про співвідношення держави і особи.

Проблема прав людини у філософії права. Проблема тоталітаризму і демократії у сучасній соціальній філософії і філософії права /К.Поппер, Хайек, Х.Арендт та ін./.

Право як засіб гармонізації суспільних відносин. Сутність права – забезпечення і захист людської свободи, справедливості, рівності. Філософсько-світоглядний сенс права та його роль у формуванні свободи особистості та почуття відповідальності. Мета права та його доцільність як світоглядні проблеми. Правова реальність як форма здійснення ідеї права. Правова дійсність як єдність сутності та функціонування права. Ідея права, норма права та правове життя як рівні правової реальності. Форми буття права. Співвідношення права і закону як проблема правової онтології.

Основні концепції свободи. Свобода як можливість вибору. Свобода як пізнана необхідність. Свобода і відповідальність. Справедливість і рівність як категорії філософії права. Історія та сучасні концепції справедливості.

Філософські проблеми правосуддя. Філософські проблеми правотворчості та правозастосування у посттоталітарних, перехідних суспільствах. Правова реформа. Поняття та структура правової держави: інституційний та неінституційний аспекти. Концепції правової держави. Перспективи формування правової держави в Україні. Філософські проблеми окремих галузей права. Глобалізація та її вплив на право.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

Підручники:

1. Алексеев П. История философии. Учебник М.: Проспект, 2016.- 238 с.
2. Апресян Р.Г. Этика: учебник. М.: КНОРУС, 2017. – 356 с.
3. Анатолия философии: как работает текст / Сост. и отв. ред. Ю. В. Синеев. М.: Издательский Дом ЯСК, 2016. – 968 с.
4. Афанасенко В. С., Горлач М. І., Данильян О.Г., Дзьобань О.П., Квіткін П.В. Соціальна філософія: підруч. для вищої шк.. – Х.: Прапор, 2011. – 679 с.
5. Батурин В. Философия. Учебник – М.: Юнити-Дана, 2016. – 512 с.
6. Волович В.И., Горлач Н.И., Головченко Г.Т., Губерский Л.В., Кремень В.Г. История философии: Учебник для высшей школы. – Х.: Консум, 2002. – 752 с.
7. Гатальська С.М. Філософія культури: Підручник для студ. вищих навч. закл. – К.: Либідь, 2010. – 328 с.
8. Губин В. Философия. Учебник. – М.: Проспект, 2016. – 336 с.
9. Дружинин В.Ф. Философские основы психологии. М. Изд. МНЭПУ, 1997, - 334с.
10. Зинченко В.П. Преходящие и вечные проблемы психологии. Послесловие //Аткинсон Р.Л. и др. Введение в психологию. - СПб-М., - 2003.
11. Історія української філософії: Підручник для студ. вищих закладів освіти. – К.: Академвидав, 2010. – 624 с.
12. Карпенко А.С. Логика и метафизика. М. - СПб: Центр Гуманитарных Инициатив, 2017. - 431 с.
13. Кремень В.П., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум: підручник. – К.: Книга. 2009 – 432 с.
14. Марков Б. В. Философия [Текст] : для бакалавров и специалистов : учебник / Б. В. Марков. – С.-Пб. : Питер, 2013. – 426 с.
15. Матяш Т., Жаров Л., Несмеянов Е. Философия. Учебник. – Феникс, – 2014. – 512 с.
16. Новітня філософія науки: підруч. для студ. філос. фак. ун-тів і аспірантів (для склад, канд. іспиту з філос. та філос. науки) / І.С. Добронравова, Т. М. Білоус, О.В. Комар - К.: Логос, 2009. - 244 с.
17. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: підручник. – 3. вид., випр., доп. – К.: Академвидав, 2011. – 592 с.
18. Причепій Є.М. Філософія: підручник /Є.М. Причепій, А.М.Черній, Л.А.Чекаль. – 4 вид., випр. – К.: Академвидав, 2015. – 592с.
- 19.Роменець В.А. Історія психології XVIII ст. Епоха Просвітництва. К., „Либідь“, 2006. - 464 с.

- 20.Роменець В.А. Історія психології ХІХ — початок ХХ ст. К., „Либідь“, 2007. - 437 с.
- 21.Роменець В.А. Історія психології. Стародавній світ. Середні віки. Відродження. К., „Либідь“, 2005. - 333 с.
22. Філософія історії: підручник /О.А. Габрієлян., І.І. Кальной – К.: Академвидав, 2011. – 213 с.
23. Філософія: Підручник / Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. та ін. – К.: Либідь, 2010. – 408 с.
24. Філософія як історія філософії: підручник / За ред. В.І.Ярошевича. – К.: Центр учбов. л-ри, 2012 – 648 с.
25. Філософія [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Л. В. Губерський та ін. ; за ред. Л.В. Губерського]. – Х. : Фоліо, 2013. – 509 с.
26. Щерба С. П. Філософія [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Щерба, О. А. Заглада ; за ред. д-ра філос. наук, проф. С. П. Щерби. - Житомир : Полісся, 2012. - 547 с.
27. Философия. Учебник / Ред.: Губин В., Сидорина Т. - М.: Геотар-Медиа, 2016. - 816 с.
28. Философия. Учебник / Ред.: Зотов А., Миронов В., Разин А. – М.: Проспект, 2016. – 670 с.
29. Философия: Учебник / Под ред. А.Н. Чумакова. - М.: Вузовский учебник: НИЦ ИНФРА-М, 2014. - 432 с.
30. Хрусталеv Ю. Философия (метафизические начала креативного мышления). Учебник – М.: ГЕОТАР-Медиа, 2015. – 384 с.

Навчальні посібники:

31. Андрущенко В.П. Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К.: «Генеза», 2003. – 368 с.
32. Арличев А. Онтология и теория познания Учебное пособие. – М.: Либроком. – 2016. – 226 с.
33. Баумейстер А.О. Філософія права: Навчальний посібник / А.О. Баумейстер. – К: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. – 311 с.
34. Биданов В., Вознякевич Е., Добпроштан В и др. Философия (курс лекций) / Ред.: Левин Г. – М.: Петрополис, 2015. – 356 с.
35. Бондаревич І.М. Філософія [Текст] : навч. посіб. / І. М. Бондаревич. – К. : Алерта, 2013. – 239 с.
36. Введение в политическую философию. 2-е изд / Гаджиев К.С. – М.: Логос. – 2010. – 336 с.
37. Вовк В.М., Петрова Г.М., Черней В.В. Історія філософії: опорний конспект: К.: Атіка, 2012. – 275 с.
38. Головащенко І. О. Філософія [Текст] : навч. посіб. / І. О. Головащенко. - Вінниця : ВНТУ, 2016. - 200 с.

39. Губар О.М. Філософія: інтерактивний курс лекцій: навч. посібник. К.: Центр учбов. л-ри, 2012 – 416 с.
40. Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.П., Розумний В.П., Бойченко В.П. Філософія: Навч. посібник / І.Ф. Надольний (ред.). – 5 вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2005. – 456 с.
41. Гуревич П.С. Основы философии: учебное пособие. 4-е изд., стер. М.: КНОРУС, 2017. - 478 с.
42. Довгань А. О. Філософія [Текст] : лекц. курс для аспірантів техн. спец. (конспект. виклад) / А. О. Довгань ; Терноп. нац. техн. ун-т ім. Івана Пулюя. - Тернопіль : ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 183 с.
43. Історія світової та української філософії: навчально-методичний посібник: для студентів усіх спеціальностей і форм навчання / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України” ; [уклад. О. П. Бойко]. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 121 с.
44. Канке В. Современная философия. – М.: Омега-Л. – 2015. – 336 с.
45. Карпенко А.С. Логика и метафизика. М. - СПб: Центр Гуманитарных Инициатив, 2017. - 431 с.
46. Касьян В.І. Філософія: відповіді на питання екзаменаційних білетів: навч. посіб. — 8-те вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2015. — 354с.
47. Качуровський М.О., Наумкіна О.А., Цикін В.О. Синергетика: нове мислення: Навч. посіб. – Суми: Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка, 2004. – 127 с.
48. Кисляков В. П. Вступ до філософії науки: навч. посіб. / В. П. Кисляков, О. М. Дрожанова, О. П. Ступак ; за наук. ред. О. М. Дубового ; Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. - Миколаїв : Вид-во НУК, 2011. - 124 с.
49. Конотоп Л.Г., Проценко Е.Б., Швед З.В. Російська філософія в антропологічному вимірі: Навчальний посібник. - Херсон: ЧП Кальченко, 2009. - 194 с.
50. Костицкий М.В. Введение в юридическую психологию: методологические и теоретические проблемы. – К.: Изд-во КВШ, 1990. – 259 с.
51. Костицький М.В. Екологічна етика і психологія людини. – Львів, 1992. – 192 с.
52. Костицький М.В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції: Вибр. наук. праці. – Чернівці. “Рута”. 2008. **(30шт.)**
53. Лешкевич Т.Г. Основы философии : учеб. пособие. - Изд. 3-е, стер. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2015 г. - 315 с.
54. Мисик І. Г. Історія філософії в Україні: навч. посіб. / І. Г. Мисик. – О. : Фенікс, 2011. – 134 с.
55. Онтологія людини: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.В. Лях та ін. – Слов’янськ, 2004. – 230 с.

56. Предборська І. М. Філософія історії [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. М. Предборська, С. О. Ганаба. - Суми : Університетська книга, 2012. - 231 с.

57. Повар А. М., Сулятицька Т. В. Філософія [Текст] : навч.-метод. посіб. / А. М. Повар, Т. В. Сулятицька; ДВНЗ "Кам'янець-Поділ. індустр. коледж", Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. - Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г. [вид.], 2015. - 163 с.

58. Присухін С.І. Філософія: навч. посібник / Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К.: КНЕУ, 2014. – 356 с.

59. Приходько В. В. Основи теоретичної філософії [Текст] : навч. посіб. / В. В. Приходько ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ : Київський університет, 2015. - 142 с.

60. Пушонкова О. А. Філософія психоаналізу: навч.-метод. посіб. / О. А. Пушонкова ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Навч.-наук. ін-т історії і філософії. - Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2011. - 76 с.

61. Руленко А. Философия в схемах и таблицах. Учебное пособие. – М.: Феникс, 2016. - 384 с

62. Стивенсон Джей. Философия / С.В. Зубкова (пер.с англ.). - М.: АСТ; Астрель, 2007.

63. Табачковський В.Г., Булатов М.О., Хамітов Н.В. та ін. Філософія: світ людини. Курс лекцій: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. – К.: Либідь, 2003. – 432 с.

64. Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії: Навчальний посібник. – К.: Україна, 2001. – 512 с.

65. Філософія науки та інноваційного розвитку: навч. посіб. / Чекаль Л. А. та ін.; за наук. ред. проф. Л. А. Чекаля. – К.; Ніжин: Лисенко М. М., 2011. – 327 с.

66. Філософія: навч. посібник для студ. і аспірантів вищих навч. закл. / І.Ф. Надольний (ред.). – 8-ме вид., стер. – К.: Вікар, 2012. – 534 с.

67. Філософія. Посібник для підготовки до іспитів / П.С. Прибутко, Т.В. Кондратюк-Антонова, В.І. Стус – К.: Паливода А.В., 2012. – 184 с.

68. Філософія освіти : навч. пос. \ Чекал Л.А., Гейко С.М., Горбатюк Т.В. та ін. - К.: НУБіП України, 2014.

69. Философия. Краткий курс. Учебное пособие. – М.: Риппол Класик, Окей книга, 2016. – 160 с.

70. Шиполовская Л, Мамедов А. Философия. Классический курс лекций – М.: Ленанд, 2016. – 312 с.

Додаткові

Першоджерела

71. Августин Аврелий. Исповедь. – М.: Канон, 1997. – 464 с.

72. Адорно, Теодор В. Проблемы философии морали / Пер. с нем. М.Л.Хорькова. - М., 2016. - 238 с.
73. Арндт Х. Джерела тоталітаризму. - К.: Дух і літера, 2002. - 539 с.
74. Аристотель. Поэтика. Риторика / Аристотель / пер. с древнегреч. В. Аппельрота, Н. Платоновой. - С.-Пб. : Азбука, 2013. - 346 с.
75. Аристотель. Метафизика//Аристотель. Сочинения в четырёх томах. М., 1976. Т.1. С.119.
76. Бех Ю.В. Саморозгортання соціального світу. - К., 2007. - 248с.
77. Боецій Северин. Розрада від філософії. - К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. - 146 с.
78. Бруно Дж. О причинах, начале и едином // Антология мировой философии: Возрождение. - Минск: Харвест, 2001. - 928 с.
79. Бубер М. Проблема человека. Н. Кушнир (пер.). - К.: Ника-Центр, 2008. - 96 с.
80. Бэкон Ф. Новый органон // Антология мировой философии: Возрождение. - Минск: Харвест, 2001. - 928 с.
81. Валла Л. Об истинном и ложном благе. О свободе воли. - М.: Наука, 1989. - 476 с.
82. Винниченко В. Відродження нації. - Ч. 1. - К.: Політвидав України, 1990. - 542 с.
83. Винниченко В. Відродження нації. - Ч. 2. - К.: Політвидав України, 1990. - 328 с.
84. Витгенштейн Л. Философские работы. Ч.1. - Пер. с нем. / Составл., вступ. статья, примеч. М. С. Козловой. Перевод М. С. Козловой и Ю. А. Асеева. М.: Издательство «Гнозис», 1994. — 612 с.
85. Габермас, Юрген. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії “громадянське суспільство”. - Л., 2000. - 317 с.
86. Гадамер, Ганс-Георг. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: В2 т.- К., 2000. - 457 с.
87. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. Т. 1. Наука логики. М. : Мысль, 1974. - 452 с.
88. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках. - К.: Тандем, 2001. - 104 с.
89. Іларіон Київський. Слово про закон і благодать // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник. - К.: Либідь, 1994. - 560 с.
90. Кант И. Основание метафизики нравов // Лекции по этике. - М.: Республика, 2000. - 431 с.
91. Кант И. Пролегомены ко всякой будущей метафизике, могущей появиться как наука//Иммануил Кант. Сочинения в шести томах. М., 1965. Т. 4, ч.1. С.192.
92. Кістяківський Б.О. Філософія наукового ідеалізму // Вибране. - К.: Абрис, 1996. - 512 с.
93. Копнин П.В. Диалектика. Проблемы диалектики как логики и теории познания: Избран, филос. работы. М.: Наука, 1982. - 368 с.

94. Кузанский Н. Об ученом незнании // Антология мировой философии: Возрождение. – Минск: Харвест, 2001. – 928 с.
95. Локк Д. Два трактата про врядування. – К.: Основи, 2001. – 265 с.
96. Лосев А. Ф. Дерзание духа. – М.: Политиздат, 1988. – 364 с.
97. Луцій Анней Сенека. Діалоги / переклад Андрія Содомори. — Львів: Апріорі, 2016. — 320 с.
98. Макиавелли Н. Государь. – М.: Планета, 1990. – 84 с.
99. Маркузе. Эрос и цивилизация: Философское исследование учения Фрейда: Пер. с англ. А.А. Юдин (пер.и предисл.). – К.: Б-ка Украины для юношества, 1995. – 314 с.
100. Мішель Онфре. Сила життя. Гедоністичний маніфест / переклад Андрія Рєпи. — К.: Ніка-Центр, 2016. — 192 с.
101. Поппер К. Логика научного исследования. – Пер. с англ. / Под общ. ред. В. Н. Садовского. — М.: Республика, 2004. — 447 с.
102. Прокопович Ф. Натурфілософія, або фізика // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч.посібник. – К.: Либідь, 1994. – 560 с.
103. Рассел Б. История западной философии: В 3-х кн. / пер. с. англ; Подгот. текста В.В.Целищева. – СПб.: Азбука, 2001. – 960 с.
104. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы. Н.В. Воробьев (пер.с англ.). – К.: Ника-Центр, 2001. – 560 с.
105. Рикер П. Конфликт интерпретаций: очерки о герменевтике.– М., 1995. – 176 с.
106. Ролз Дж. Теория справедливости. – Новосибирск: Из-во Новосибирского ун-та, 1995. – 536 с.
107. Сковорода Г.С. Сад божественних пісень. – Х.: Майдан, 2002. – 127 с.
108. Смотрицький М.Тренос, тобто плач... // Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія у 2-х ч. – Ч.2. – К.: «Наукова думка», 1995. – 432 с.
109. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 2008. – 224 с.
110. Тертуллиан К.С.Ф. Избр. соч. – М.: Прогресс, 1994. – 443 с.
111. Фейербах Л. Сущность христианства. – М.: Мысль, 1965. – 414 с.
112. Фрагменты ранних греческих философов. – Ч.1: От эпических теокосмогоний до возникновения атомистики. – М.: Наука, 1989. – 576 с.
113. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М.: Республика, 1992. – 511 с.
114. Фрейд З. О сновидениях. «Я» и «ОНО»: пер. с нем. – Х.: Фолио, 2007. – 256 с.
115. Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений. – М.: Просвещение, 1990. – 448 с.
116. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности.П.С. Гуревич (науч.ред.), Э.М. Телятникова (пер.), С.Я. Левит (науч.ред.). – М.: ООО «Издательство АСТ-ЛТД», 1998. – 672 с.
117. Фромм Э. Бегство от свободы. Г.Ф. Швейник (пер.). – 3. изд. – М.: Республика, 2009. – 253с.

118. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб, 2000. – 380 с.
119. Хайдеггер М. Бытие и время. В.В. Биbihин (пер. с нем.) – М.: Ad Marginem, 1997. – 452 с.
120. Шарден Пьер Тейяр де. Феномен человека. Н.А. Садовский (пер.с фр.), А.С. Раутиан (предисл.и прим.). – М.: Устойчивый мир, 2001. – 231 с.
121. Шопенгауэр А. Понятие воли // Избранные произведения. – М.: Просвещение, 1992. – 479 с.
122. Щасний-Гербут Я. Розмисел про народ руський // Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія у 2-х ч. – Ч.2. – К.: «Наукова думка», 1995. – 432 с.
123. Юркевич П. Д. З рукописної спадщини. – К.: Видавничий дім «KM Academia», Університетське видавництво «Пульсари», 2000. – 332 с.
124. Ясперс К. Смысл и назначение истории. М.И. Левина (сост.), М.И. Левина (пер.), П.П. Гайденко (сост.). – 3.изд. – М.: Республика, 2009. – 523 с.

Довідкові видання

125. Вовк В.М., Петрова Г.М., Черней В.В. Історія філософії: опорний конспект: К.: Атіка, 2012. – 275 с.
126. Вовк В.М., Кравець В.М., Симон Ю.С. та ін. Словник основних термінів з філософських дисциплін. – К.: КНУВС, 2006. – 120 с.
127. Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1994. – 560 с.
128. Новая философская энциклопедия: В 4 т./Ин-т философии РАН, Нац. общ.-научн. фонд; Научно ред. совет: предс. В. С. Степин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. - М. : Мысль, Т. II - 2016 - 634 с.
129. Почаський С. Євхаристіон, або вдячність // Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія у 2-х ч. – Ч.2. – К.: «Наукова думка», 1995. – 432 с.
130. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. Л.В. Губерського. – К., 2012. – 621 с.
131. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред.: Л.Ф.Ильичев, С.М.Ковалев, В.Г.Панов. - М.: Инфо., 2016. - 848 с.
132. Хрестоматія по філософії: Учеб. пособие / Под ред. П.В. Алексеева, А.В. Панина. – М.: Проспект, 2007. – 576 с.
133. Хрестоматія по філософії / Составители: Ильичев П., Раевская Н., Соловьева Г., Станиславова И. // Ред.: Микиртичан Г. – М.: Спецлит, 2016. – 416 с.
134. Хрестоматія по філософії. Учебное пособие / – Составитель: Алексеев П. – М.: Проспект, 2016. – 576 с.

Монографії:

135. Агацци Э. Научная объективность и ее контексты. Пер. с англ. Лахути Д.Г. / Под редакцией и с предисловием Лекторского В.А. М.: Прогресс-Традиция, 2017. - 688 с.
136. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – 3. изд. – СПб. и др.: Издательский дом «Питер», 2011. – 267 с.
137. Аржаковський А. Отець Сергій Булгаков: Нариси про християнського філософа та богослова (1871-1944) / Ірина Роговська (пер.з фр.). - Л.: Видавництво Українського католицького університету, 2007. - 200 с.
138. Арон Р. Избранное: Введение в философию истории-La philosophie critique de l'histoire. Introduction a la philosophie de l'histoire /Aron, Raymond / И.А. Гобозов (отв.ред., пер.с фр.и сост.). – М.: PerSe, 2000. – 544 с.
139. Арон Р. Мир і війна між націями. В. Шовкун (пер.з фр.). – К.: МП «Юніверс», 2000. – 686 с.
140. Ашиток Н.І. Мовна картина світу в філософсько-освітньому аспекті: монографія / Надія Ашиток ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. - Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І.Франка, 2011. - 250 с.
141. Базалук О.А. Сущность человеческой жизни. – К.: Наукова думка, 2002. – 272 с.
142. Бандурка А.С. Строката ковдра мультикультуралізму : монографія / А.С. Бандурка ; за наук. ред. проф. О.В. Тягла. – Харків : Золота миля, 2013. – 198 с.
143. Бачинин В.А. Морально-правовая философия. – Х., 2000. – 206 с.
144. Булат Є. А., Дирда В. І. Правові і філософські аспекти наукових відкриттів [Текст] : [монографія] / Є. А. Булат, В. І. Дирда ; НАН України, Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Ін-т геотехн. механіки ім. М. С. Полякова, Асоц. авт. наук. відкриттів України. - Дніпропетровськ : Герда, 2015. - 161 с.
145. Буття людини (соціально-філософський аспект) / Л.І.Мозговий, В.М.Скиртак, Р.С.Мартинов та ін. – Слов'янськ, 2004. – 160 с.
146. Гаєвський Б.А. Філософія політики. – К.: Вища школа, 2005. – 158 с.
147. Квіт С. Герменевтика стилю: монографія / Сергій Квіт. - К. : ВД "Києво-Могилянська академія", 2011. - 144 с.
148. Кремень Василь Григорович. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору: монографія / АПН України. - К.: Педагогічна думка, 2009. – 520 с.
149. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2008. – 242 с.
150. Лысенкова В. В. Культуросозидающая сущность философского образа жизни: монография / В. В. Лысенкова ; Харьк. гос. акад. культуры. - Х. : ХГАК, 2011. - 296 с.
151. Лустенко А.Ю. Проблема обыденности в философско-эстетическом контексте: монография / Андрей Лустенко. - К. : ПАРАПАН, 2011. - 244 с.
152. Лустенко А.Ю. Философия истории. – Луганск: Издательство Восточнoукраинского национального ун-та, 2002. – 42 с.

153. Лях В.В., Пазенок В.С., Любимий Я. В., Райда К. Ю., Федорченко В. К. Інформаційне суспільство у соціально-філософській ретроспективі та перспективі: [монографія] / Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України; Київський ун-т туризму, економіки і права / В.В. Лях (відп.ред.). — К.: ХХІ століття: діалог культур, 2009. — 404 с.
154. Мир человека: Познай себя / К. Глазкова (сост.). — К.: Преса України, 2007. — 31 с.
155. Парасюк Василь Михайлович. Філософські аспекти процесуальної діяльності слідчого: монографія. - Л.: Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. — 240 с.
156. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. — К.: Майстерня Білецьких, 2010. — 258 с.
157. Попович М.В. Нарис історії культури України. — 2.вид., випр. — К.: АртЕк, 2001. — 728 с.
158. Соціальна філософія: монографія / В. І. Воловик, М. А. Лепський, Т. І. Бутченко, О. В. Краснокутський. - Запоріжжя : Просвіта, 2011. - 376 с.
159. Станишевский О.Б. Бесконечность и первопринципы познания и устройства Мира. — Ростов-н/Д : Издательство ЦВВР, 2007. — 334 с.
160. Степаненко І. В. Життєва компетентність особистості: філософсько-антропологічний та соціокультурний виміри: монографія / І. В. Степаненко, М. Д. Степаненко. - Х. : ХДУХТ, 2011. - 217 с.
161. Свендсен Ларс Фр. Г. Філософія свободи [Текст] / Ларс Фр. Г. Свендсен ; пер. з норв. Софії Волковецької. - Львів : Вид-во Анетти Антоненко ; Київ : Ніка-Центр, 2016. - 335 с.
162. Філософські проблеми людинознавства: Монографія / ред. кол.: Н.Бабич, М.Марчук, В.Троянський. — Чернівці, 2005. — 207 с.
163. Чернышев Б.С. Софисты. — 2.изд., стер. — М.: КомКнига, 2007. — 174 с.
164. Шашкова Л.О. Діалог науки і релігії в культурно-історичному контексті: Монографія. — К.: Грамота, 2009. — 328 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Національна бібліотека України: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Наукова бібліотека ім. М.Максимовича: www.library.univ.kiev.ua
3. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія”: <http://www.ukma.kiev.ua>
4. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>
5. Російська державна бібліотека: <http://www.rsl.ru/>
6. Українська правнича фундація: <https://www.facebook.com/ULFoundation/>
7. Електронна бібліотека “Разум-ру”: <http://razym.ru/naukaobraz/psihfilosofiya/>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література (першоджерела)

1. Аристотель. Метафизика. - СПб.: К., 2002.- 826 с.
2. Аристотель. Політика.- К.: Основи, 2000.- 238 с.
3. Адорно, Теодор В. Проблемы философии морали / Пер. с нем. М.Л.Хорькова. - М., 2016. - 238 с.
4. Агацци Э. Научная объективность и ее контексты. Пер. с англ. Лахути Д.Г. / Под редакцией и с предисловием Лекторского В.А. М.: Прогресс-Традиция, 2017. - 688 с.
5. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. - М., 1989.
6. Бердяев Н.А. О назначении человека. - М., 1993. - 458 с.
7. Бэкон Ф. Новый Органон // Соч.: В2 т.- Т. 1. - М., 1976.
8. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Избр произв. - М., 1989.
9. Вернадский В.И. Философская мысль натуралиста // Мир фило-софии. - М., 1992.- 567 с.
10. Винниченко В. Відродження нації. - К., 1990.- 728 с.
11. Габермас, Юрген. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії "громадянське суспільство". - Л., 2000. - 317 с.
12. Гадамер, Ганс-Георг. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: В2 т.- К., 2000. - 457 с.
13. Гегель Г.В.Ф. Лекции по философии истории.- СПб.: Наука, 2000. - 477 с.
14. Гегель Г. Наука логики: В3 т. - М., 1989.
15. Гельвеций К. О человеке // Соч.: В2 т. - Т. 2. - М., 1974.
16. Гоббс Т. Левиафан // Соч.: В2 т.- Т. 2. - М., 1991.
17. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. - К., 1991.
18. Гуссерль Э. Философия как строгая наука. - М., 1997. - 743 с.
19. Данилевський Н.Я. Россия и Европа. - М., 1991.
20. Декарт, Рене. Міркування про метод: Щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках. - К.: Тандем, 2001.- 101 с.
21. Джеймс, Вільям. Прагматизм / Укр. пер. П.Насаді. - К., 2000. - 142 с.
22. Драгоманов М. Літературно-публіцистичні праці.- К., 1970.- 378 с.
23. Дюркгейм Е. О разделении общественного труда. Метод социологии.- М., 1991. - 417 с.
24. Энгельс Ф. Диалектика природы // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. /2-е изд.— Т. 20. — С. 343-626.
25. Жильсон Э. Философ и теология. - М., 1995. - 189 с.

26. Камю А. Бунтующий человек. Философия, политика, искусство. -М., 1990.
27. Кант І. Критика чистого розуму: Пер. з нім. - К.: Юніверс, 2000. -501 с.
28. Кант І. Критика практического разума. - Б. м., 2001. - 543 с.
29. Кун Томас. Структура научных революций: Пер. с англ. - М., 2001.- 605 с.
30. Ларс Фр. Г. Свендсен. Філософія свободи. — Львів: Видавництво Анетти Антоненко; К.: Ніка-Центр, 2016. — 336 с.
31. Леві-Строс. Первісне мислення: Пер. зфр.- К., 2000.-321 с.
32. Лейбниц Г.-В. Монадология // Соч.: В4. т. - Т. 1. - М., 1989.
33. Локк, Джон. Два трактати про врядування: Пер. з англ.- К., 2001. - 264 с.
34. Луцій Анней Сенека. Діалоги / переклад Андрія Содомори. — Львів: Апріорі, 2016. — 320 с.
35. Макіавеллі Н. Державець. - К., 2003. - 89 с.
36. Маритен Жак. Философ в мире. - М., 1994. - 190 с.
37. Ницше Ф. Воля к власти: Опыт переоценки всех ценностей. - М., 1995.
38. Ортега-и-Гассет Хосе. Восстание масс.- М.: АСТ, 2001.- 509 с.
39. Попер К. Відкрите суспільство і його вороги: У 2 т.- Т. 2.- К., 1994.
40. Платон. Государство. - М., 1999. - 654 с.
41. Рассел Б. Человеческое познание. - М., 1987. - 289 с.
42. Риккерт Генрих. Науки о природе и науки о культуре. - М.: Республика, 1998. - 410 с.
43. Руссо Жан-Жак. Об общественном договоре: Трактаты.- М.: Ц, 2000.- 542 с.
44. Сартр, Жан-Поль. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології.- К., 2001.- 850 с.
45. Скоророда Г. Кольцо. Дружеский разговор о душевном мире //Твори: У 2 т.- К., 1973. - Т. 1.
46. Соловьев В.С. Чтения о богочеловечестве. Духовные основы жизни. Оправдание добра. - Минск: Харвест, 1999. - 910 с.
47. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. - М., 1992.
48. Спиноза, Бенедикт. Краткий трактат о Боге, человеке и его счастье: Богословско-политический трактат: Филос. трактаты.- М.: АСТ, 2000.- 398 с.
49. Тейяр де Шарден. Феномен человека. - М., 2000.
50. Тойнбі, Арнольд Дж. Дослідження історії: У 2 т. - К.: Основи, 1995.- Т. 1.- 613 с.
51. Франкл С.Л. Духовные основы общества. - М., 1992. - 480 с.

52. Франко І.Я. Про суспільний поступ. - К., 1990. - 78 с.
53. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. - М., 1991.
54. Фромм. Э. Бегство от свободы. - М., 1992. - 480 с.
55. Фуко М. Археология знания. - К.: Ника-Центр, 1996. - 206 с.
56. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления. - М., 1993. - 445 с.
57. Шелер М. Положение человека в космосе // Проблемы человека в западной философии. - М., 1989.
58. Шевченко Т.Г. І мертвим, і живим // Кобзар. - Б. м., 1998. - 348 с.
59. Шестов Л.И. Апофеоз беспочвенности. - М.: АСТ, 2000. - 828 с.
60. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление. - Минск, 1999. - 1405 с.
61. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. - М.: Мысль, 1993. - Т. 1.
62. Юм, Давид. Трактат о человеческой природе. - М., 1995. - 412 с.
63. Юркевич П. Ідея серця та його значення у духовному житті людини згідно з ученням Слова Божого // Вибране. - К., 1993.
64. Ясперс К. Смысл и назначение истории. - 2-е изд. - М., 1994. - 527 с.

Підручники та навчально-методичні посібники

1. Алексеев П.В. Философия: Учебник / МГУ. - М., 2001. - 603 с.
2. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): Підруч. для вузів. - К.: Тандем, 2000. - 416 с.
3. Андрущенко В.П. Вступ до філософії. Великі філософії. - Тов. "РНФ", 2005. - 512 с.
4. Антология мировой философии. - М.: АСТ, 2001. - 958 с.
5. Барулин В.С. Социальная философия: Учебник. - М., 1999. - 558 с.
6. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. - К.: Знання, 2000. - 723 с.
7. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х. : Право, 2017. – 1128 с.
8. Всемирная энциклопедия: Философия / Гл. науч. ред. и сост. А.А.Грицанов. - М., 2001. - 1311 с.
9. Гуревич П.С. Философская антропология: Учеб. пособие для вузов. - М., 2001. - 454 с.
10. Гуревич П.С. Основы философии: учебное пособие. 4-е изд., стер. М.: КНОРУС, 2017. - 478 с.
11. Дидье, Жюлиа. Философский словарь / Пер. с фр. Н.В.Андреевой. - М., 2000. - 537 с.

12. Історія філософії: Підручник / За ред. проф. В.І.Ярошевця. - К.: Знання, 2002. - 774 с.
13. Історія філософії: Словник / За ред. проф. В.І.Ярошевця. - К.: Знання, 2005.- 1200 с.
14. Кармин А.С. Философия: Учеб. для студ. и асп. вузов / Северо-запад. акад. гос. службы.- СПб.: ДНК, 2001. - 531 с.
15. Канке В.А. Философия: Учеб. пособие. - М.: Логос, 2001. - 270 с.
16. Карпенко А.С. Логика и метафизика. М.- СПб: Центр Гуманитарных Инициатив, 2017. - 431 с.
17. Касьян В.І. Філософія: Навч. посіб. - К.: Знання, 2004 .- 406 с.
18. Кемеров В.Е. Хрестоматия по социальной философии: Учеб. пособие для вузов. - М., 2001. - 569 с.
19. Новая философская энциклопедия: В4 т. / Ин-т философии РАН; Науч.-ред. Сонет В.С.Степин и др. - М.: Мысль, 2000.
20. Рефераты по философии / Под ред. В.П.Кохановского.- Ростовн/Д, 2001.- 478 с.
21. Сухина В.Ф. Практикум по философии: Учеб. пособие. - Х.:Фолио, 2001.- 428 с.
22. Таранов П.С. 150 мудрецов и философов: Жизнь. Судьба. Учение. Мысли: Учеб. пособие: В2 т. - Запорожье, М., 2000. - 829 с.
23. Философский энциклопедический словарь / Ред.-сост.: Е.Ф.Губский и др. - М., 2002.- 574 с.
24. Філософія: Навч. посіб. для студ. і асп. вузів / І.Ф.Надольний, В.П.Андрущенко, І.В.Бойченко та ін.; За ред. І.Ф.Надольного. - 2-ге вид., випр. і доп. - К.: Вікар, 2005. - 455 с.
25. Філософія: Посібник / Є.М.Причепій, А.М.Черній, В.Д.Гвоздецький, Л.А.Чекаль. - К., 2001.- 575 с.
26. Філософський енциклопедичний словник / Голова редкол. В.І.Шинкарук.- К.: Абрис, 2002. - 764 с.
27. Чанышев А.Н. Философия Древнего мира: Учеб. для студ. вузов. - М., 2001.- 702 с.
28. Горський В.С. Історія української філософії: Навч. посіб. - 4-те вид., допов. - К., 2001.- 374 с.
29. Огородник І.В. Історія філософської думки в Україні: Курс лекцій: Навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вузів. - К., 1999. - 543 с
30. Федів Ю.О. Історія української філософії: Навч. посіб. / Наук. ред. Г.І.Волинка.- К.: Україна, 2001. - 509 с

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Істина як гносеологічна та культурологічна категорія. Істина і правда. Істина та достовірність. Позиція фалібілізму.
2. Проблема буття (Парменід, М.Хайдеггер, Ж.-П.Сартр). Буття як повнота (тотальність).
3. Генеза предмету філософії в історії філософської думки.
4. Зародження основних парадигм філософствування. Форми освоєння світу.
5. Дискусія про предмет філософії права.
6. Діалектичний метод та особливості його застосування до пізнання права.
7. Загальна характеристика основних законів діалектики.
8. Загальна характеристика основних напрямів сучасної західної філософії.
9. Проблема субстанції в історії філософії: монізм, дуалізм, плюралізм.
10. Ідеї плюралізму, верифікації та фальсифікації в філософії науки.
11. Комунікативна філософія. Проблема суб'єкт-суб'єктної взаємодії (К.-О.Апель, Ю.Хабермас, М.Бубер).
12. Діяльність як універсальний спосіб людського буття. Структура діяльності. Проблема опредметнення. Феномен відчуження.
13. Матерія як філософська категорія. Простір і час як атрибути матерії.
14. Наука в культурі постмодерну. Опозиція “модерн – постмодерн” у культурному поступі людства.
15. Методологія наукового пізнання та її рівні.
16. Філософські категорії, їх специфіка та роль у пізнанні. Наукове мислення та категорії.
17. Свобода й відповідальність. «Свобода-від» і «свобода-для» (Е.Фромм).
18. Людське існування як фундаментальна проблема екзистенціальної філософії (М.Хайдеггер, А.Камю, Ж.-П.Сартр).
19. Класична, неklasична та постнеklasична наука (основні риси). Історичні типи наукової раціональності.
20. Основні методи наукового пізнання та їх використання в практичній діяльності поліцейських.
21. Предмет і завдання філософії права. Філософсько-правова рефлексія.
22. Особливості німецької класичної філософії.
23. Поняття наукового методу. Методологія, метод, методика. Співвідношення філософського і наукового методів у процесі пізнання.
24. Проблема предмету філософії. Специфіка філософських проблем.
25. “Історична школа” філософії науки в західній епістемології (Т.Кун, І.Лакатос, С.Тулмін).
26. Поняття, структура та рівні свідомості. Суспільна та індивідуальна свідомість.
27. Поняття суспільного прогресу, його основні критерії.
28. Основні історичні етапи становлення та розвитку методології науки.
29. Право як об'єкт філософського аналізу.

30. Постпозитивістське тлумачення науки. Ідея парадигми та наукового товариства.
31. Проблема свідомості (марксизм, фрейдизм, феноменологія про свідомість). Свідоме, несвідоме, підсвідоме.
32. Філософські засади формування гуманітарних наук у кінці ХІХ- на початку ХХ століть (Ф.де Соссюр, О.О.Потебня, М.Хайдеггер, М.М.Бахтін).
33. Філософія марксизму: основні ідеї та їх вплив на світову філософію і соціальну практику.
34. Проблема свободи в історії філософії. Феномен “втечі від свободи” (Е.Фромм).
35. Свідомість як предмет філософського аналізу.
36. Синергетичний підхід до тлумачення правових процесів.
37. Система філософії права Г.Гегеля.
38. Сутність філософської методології як наукового підґрунтя юридичних наук.
39. Специфіка філософського світорозуміння. Основні функції філософії.
40. Діалектика суб’єкта й об’єкта в модерністському та постмодерністському науковому дискурсі (компаративістський підхід).
41. Співвідношення предмету філософії та предмету юридичних наук.
42. Філософії як форма суспільної свідомості. Взаємодія релігії і філософії в історичному процесі.
43. Співвідношення формаційного та цивілізаційного підходів до розуміння розвитку людського суспільства.
44. Позитивістські підходи до співвідношення науки й філософії: історико-філософський аналіз.
45. Суб’єкти та об’єкти історії. Народ і особа в історії. Роль природних і духовних чинників в історичному процесі.
46. Суперечності сучасного світу і проблема моделювання майбутнього.
47. Суспільна ідеологія та психологія як рівні суспільної свідомості.
48. Суспільство як об’єкт філософського аналізу.
49. Сутність та особливості філософського підходу до права.
50. Філософія Г. Сковороди. Поняття “серця” та “сродної праці”. Вплив філософії Г.Сковороди на українську та російську філософію.
51. . Марксистська філософія і сучасність: розробка проблем, їх оцінка та роль в суспільному бутті. Різновиди марксизму.
52. Філософія Г.Гегеля. Діалектика, принцип тотожності мислення та буття, “панлогізм”, розуміння історії.
53. Філософія стародавності. Зародження основних парадигм філософствування.
54. Філософська герменевтика. Проблема інтерпретації та розуміння законів в сучасній юриспруденції.. “Герменевтичне коло”.
55. Особливості класичної та некласичної філософії: порівняльний аналіз.

56. Поняття пізнання. Суб'єкт і об'єкт пізнання в класичній, некласичній та постнекласичній науці і методології.
57. Проблеми сенсу та спрямованості історії. Основні концепції прогресу та регресу. Сутнісні риси сучасних глобалізаційних процесів.
58. Розвиток філософії в Україні: характеристика основних етапів
59. Проблеми типологізації історії: порівняльний аналіз (М.Данилевський, К.Маркс, К.Ясперс, А.Тойнбі).
60. Предмет, об'єкт і функції соціальної філософії.
61. Соціальна філософія як методологія соціального пізнання та онтологія соціальної реальності.
62. Діяльнісна модель суспільства: історичний матеріалізм і техніцизм.
63. Програма позитивістської реконструкції соціального пізнання (Конт).
64. Концепція локальних цивілізацій (М.Данилевський, О.Шпенглер, А.Тойнбі). Сучасні проблеми цивілізаційного підходу.
65. Філософія історії як онтологія історії Предмет і функції філософії історії..
66. Культура як об'єкт і предмет філософського аналізу. Проблема визначення культури.
67. Філософія історії К.Ясперса (концепція "осьового часу" та єдності історії).
68. Філософська антропологія як методологія гуманітарного знання.
69. Фрейд-марксистська антропологія Франкфуртської школи (Е. Фромм, Г. Маркузе).
70. Філософсько-антропологічні засади герменевтики П. Рікера, К. Апеля, Г.-Г. Гадамера.
71. Сутність та існування – фундаментальні категорії філософської антропології. Філософська концепція цілісної людини.
72. Проблема методології визначення об'єктивних підвалин конкретно-історичних типів суспільства.
73. Особливості структуралістської антропології. Структурний аспект людського буття та культури в інтерпретації М. Фуко.
74. Філософські аспекти осмислення науки як соціокультурного феномена. Моделі розвитку науки
75. Стиль наукового мислення: передумови, сутність, функції. Методологічні принципи сучасного стилю мислення.